

10. Федоров В.А., Коллегова Е.Д. Педагогические технологии управления качеством профессионального образования. - М.: Издательский центр «Академия», 2008. - 208 с.

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Еретик А.А, Полянничко О.М.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Аннотация В статье рассматриваются глубинно-психологические аспекты понимания феномена адаптации. На примерах эмпирических исследований показаны возможности метода активного социально-психологического обучения в оказании существенной помощи студентам в их будущей профессиональной адаптации.

Анотація В статті розглядаються глибинно-психологічні аспекти розуміння феномену адаптації. На прикладах емпіричних досліджень показані можливості методу активного соціально-психологічного навчання в наданні істотної допомоги студентам в їх майбутньої професійної адаптації.

Summary The underlying psychological aspects of understanding adaptation phenomenon are examined in the article. Active method possibilities of social-psychological teaching using empiric researches as examples are shown as providing substantial help for students in their future professional adaptation.

Ключевые слова: адаптация, дезадаптация, глубинно-психологическое исследование.

Ключові слова: адаптація, дезадаптація, глибинно-психологічне дослідження.

Keywords: adaptation, disadaptation, underlying psychological research.

Актуальність

Важливою рисою психічно і соціально здорової особистості є повноцінна професійна адаптація. У системі психологічного забезпечення якості освіти у ВНЗ важливу роль відіграють питання адаптації майбутніх фахівців до їх професійної діяльності. Професійна адаптація молодого спеціаліста передбачає можливість нормального поступового розвитку особистості в змінених умовах трудової діяльності. Остання вимагає певних професійних характеристик: високого рівня професійних знань, любові до обраної професії, організаторських навичок, дисциплінованості, ініціативності та інш. Професійна і соціально-психологічна адаптація - це єдиний процес, який найбільш точно і конкретно відображає сутність пристосування молодого спеціаліста до соціального середовища і професійних

вимог. Стереотипи поведінки і соціально-психологічні характеристики по-різному впливають на успішність адаптації та на її результат, тому наукова, психологічна і методична підтримка студентів під час навчання в вузі дасть можливість в майбутньому процесі адаптації зменшити конфліктність, явища дезадаптації, підвищити рівень мотивації в професійній діяльності, уникнути непродуктивних форм поведінки та інш. В педагогічній практиці недостатньо уваги приділяється глибинно-психологічним аспектам розуміння феномену адаптації, що унеможлиблює надання повноцінної допомоги студентам у майбутній фаховій адаптації. Таким чином, дослідження актуальне та вкрай важливе на сучасному етапі розробки проблеми.

Мета дослідження - визначення глибинно-психологічних аспектів феномену адаптації. Навести переваги (на прикладах емпіричних досліджень) методу активного соціально-психологічного навчання в наданні допомоги в професійній адаптації молодих спеціалістів.

Методи та організація дослідження: метод активного соціально-психологічного навчання (АСПН). Методика диференційованої діагностики депресивних станів (за В.А. Жмуровим). У дослідженні взяли участь 20 студентів 5 курсу Київського університету імені Бориса Грінченка.

Обговорення результатів

Аналіз науково-аналітичних джерел дозволяють констатувати, що поняття адаптації широко використовується для тлумачення взаємодії індивіда й оточення як процесу гомеостатичної рівноваги. Термін „адаптація" окреслює процес пристосування живого організму до динамічних умов зовнішнього та внутрішнього середовища. У психологічній літературі висвітлення проблеми адаптації пов'язується з досягненням гармонії між індивідом і середовищем, та з активним засвоєнням особистістю нового соціального середовища й тих змін, які відбуваються в цьому процесі. Так О.Г. Мороз наголошує, що процес адаптації — це творчий комунікативний процес вироблення нових способів взаємодії з різними елементами соціального середовища [1]. При цьому він відокремив позитивні й негативні чинники адаптації, які впливають на формування особистості. Г. Балл вбачає адаптацію у встановленні рівноваги між компонентами взаємодіючих систем, що є головним і з чого потрібно починати. Якщо психіка людини завжди активна, то необхідно виділяти суб'єктивну і об'єктивну позицію в адаптивній поведінці [2]. Досліджуючи питання успішності професійної адаптації молодого вчителя О.Г. Солонухова виявила, що адаптація залежить від рівня сформованості системи відношень, які в даний період є основними, домінуючими. Система відношень задає способи поведінки, визначаючи таким чином соціальне функціонування та адаптацію особистості [3, С.149-157].

Теоретичною основою нашого дослідження є психодинамічна теорія, згідно якої передбачається цілісне пізнання психіки в її свідомих і несвідомих проявах, в єдності суперечливих тенденцій, які суб'єктивно зінтегровуються, створюючи для суб'єкта ілюзію цілісності, яка підтримується соціально-перцептивними викривленнями. Згідно з новітніми дослідженнями Академіка України Т.С. Яценко, система психічної адаптації характеризується багатоплановістю самоорганізаційних підсистем, які між собою знаходяться як у соціально-доповнюючих так і взаємоконкуруючих відношеннях [4]. У межах психодинамічного підходу ми виходимо із знання суперечливого влаштування психіки та націлюємо зусилля на пізнання глибинного ракурсу особистісних проблем, що переживає людина. Невидимо для себе особа може руйнувати стосунки, в яких сама ж є зацікавленою. Останнє пов'язано з викривленням соціально-перцептивної інформації, що зумовлюють психологічні захисти. При цьому людина може адекватно відображати предметну реальність і водночас допускати індивідуально-неповторні викривлення в системі взаємин „людина-людина". В такій діаді актуалізуються перенесення, проекції, заміщення та інш., пов'язані з регресією поведінки. В процесі роботи за методом АСПН особа може переконатись, що вона блокує самореалізацію, шляхом актуалізації криз, розчарувань, що імпотує відчуття психічного благополуччя. Психологічні захисти лише ілюзорно „працюють" на самозбереження викривлюючи соціально-перцептивну реальність, вони закривають можливість сприйняття нового досвіду, особливо того, що не відповідає вимогам ідеалізованого „Я". Ідеалізація „Я" відбувається під пресингом необхідності відповідати соціальним нормам. Соціальні норми завжди мають відтінок стандарту як для певного суспільства, так і для окремої особи. Тенденція „отримання схвалення" є незмінною протягом життя і переноситься на інших людей. Захисна система психіки зорієнтована на соціальну адаптивність, вміло блокує емотивність, що пов'язується із зрілістю, емотивною стриманістю, а нерідко й черствістю та жорстокістю у стосунках. Периферійні форми захисту покликані максимально адаптувати особу до ситуативних факторів. Глибинно-психологічні інтереси користуються будь-якими можливостями реалізації інфантильних інтересів [5].

Н.В.Сивопляс з'ясовано, що процес соціальної адаптації суб'єкта має глибинну детермінованість, яка пов'язана із тенденцією від „слабкості до сили". Переживання, які виникли внаслідок психічної травми часто є підґрунтям формування деструктивних тенденцій психіки суб'єкта, які ускладнюють успішну адаптацію до нових умов. До внутрішніх аспектів успішної адаптації відноситься психічне життя людини [3, С.128-133]. М.М.Кононова досліджуючи глибинні детермінанти психічної дезадаптації суб'єкта

встановила, що дезадаптивна поведінка знаходить вияв у ригідності, стереотипності мислення та поведінки, відсутності креативності та нерозвинутої соціально-перцептивного інтелекту і пов'язана з втратою суб'єктом власної тотожності. Аналіз емпіричного матеріалу груп АСПН засвідчує взаємозв'язок дезадаптації суб'єкта та виховання, зокрема педагогічних огріхів [6]. Позбутися деструктивної залежності від батьків дозволяє глибинна психокорекція за методом АСПН наголошує Сороката І.Ю., у результаті якої суб'єкт набуває більшої самостійності, незалежності, відбувається розблокування його особистісного потенціалу, згармонізуються просоціальні цілі та засоби їх досягнення, що просуває суб'єкта в напрямку адаптації до вимог соціуму. Усвідомлення особистісно-значущої інформації можливо через об'єктивування несвідомих чинників та рефлексивне опрацювання отриманого матеріалу під час роботи в групах АСПН. На підставі аналізу емпіричного матеріалу розкрито вплив психічної травми на порушення адаптації суб'єкта [3, С163].

Під час дослідження диференційованої діагностики депресивних станів експериментально підтвердився позитивний вплив корекційних занять за методом АСПН на показники психічної дезадаптації. Якщо до проходження групи АСПН рівень глибокої депресії було виявлено у 2% досліджуваних, вираженої - 4%, помірної - 15%, легкої - 30%, мінімальної - 30% і зовсім відсутня у 19%. Тоді як після проходження групи АСПН результати змінилися: глибокої та вираженої депресії не виявлено у жодного із досліджуваних, помірною зафіксована у - 10%, легка - 25%, мінімальної - 40% і зовсім відсутня у 25% досліджуваних.

Отже, особистісна психокорекція майбутнього фахівця передбачає нівелювання дисфункцій психіки пов'язаних з особистісною проблемою, а також деструктивної дії системи психологічних захистів, що буде сприяти успішній професійній адаптації молодого фахівця в галузі фізичного виховання та спорту. Результати психокорекції студенти повинні адаптувати до вимог соціуму, до умов, обставин, в яких їм треба буде працювати. Процес особистісної психокорекції передбачає долання внутрішніх бар'єрів, пов'язаних з інфантильними страхами, тривогами, травмівними фіксаціями минулого досвіду. У разі не відкорегованості майбутніх педагогів через викривлення порушується адекватність сприймання іншої людини у професійній взаємодії. Наявність у майбутнього фахівця в сфері фізичного виховання початкових особистісних характеристик, таких як: наполегливість, сміливість, послідовність намірів та мотивація, спрямованих на особистісне зростання і професійне становлення, сприяють ефективності здійснюваної особистісної корекції, що в свою чергу приводить до адаптованості особистості в професійній діяльності.

Висновки та перспектива подальших досліджень

Проведене дослідження засвідчило, що для оптимальної адаптації до педагогічної професії недостатньо фахових знань, а необхідно володіти рефлексивними знаннями. Завдяки груповим заняттям за методом АСПН послаблюються тенденції авторитарності, дискредитації особистості іншої людини, знижується рівень тривожності, зростає рівень сензитивності, адекватність самооцінки, впевненість у собі, уважність до особистості іншої людини.

Доцільність використання методу АСПН у навчальному процесі за для майбутньої професійної адаптації молодих фахівців полягає в тому, що умови такого навчання за певними параметрами наближаються до реального педагогічного процесу. Це, зокрема, непередбачуваність виникнення конфліктних ситуацій, емоційна включеність, спонтанність поведінки, необхідність прогнозування результатів поведінки. Завдяки цьому в АСПН об'єктивуються професійно важливі особистісні якості молодого педагога, що сприяє успішності професійної адаптації.

Література

1. Мороз О.Г. Професійна адаптація молодого вчителя: Навчальний посібник. - Київ: КДГП ім. О.М. Горького, 1980. - 94с.
2. Балл Г.А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности // Вопросы психологии. - 1989.- № 1.- С. 92-103.
3. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. - 36 статей. - Ялта: РВВ КГУ, 2009. - Вип. 21.- Ч.2.- 222с.
4. Яценко Т.С., Іваненко Б.Б., Аврамченко С.М., Євтушенко І.В., Сергієнко І.М., Калашнік І.В., Богдан Т.В. Концептуальні засади методики глибинної психокорекції: Підготовка психолога практика: Навч. пос. / Яценко Т.С., Іваненко Б.Б., Аврамченко С.М. та ін.; За ред. Т.С. Яценко.- К.: Вища школа., 2008.- 342с.
5. Яценко Т.С. Взаємозвязки свідомого і несвідомого в процесі соціальної адаптації суб'єкта // Академія знань.- №1.- 2008. С 22-25.
6. Кононова М.М. Глибинні детермінанти психічної дезадаптації суб'єкта. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. Івано-Франківськ, 2009 р.